

POLICY PAPER

Klimatická změna: může sjednotit rozdělenou společnost?

Lucie Vinařská

- **Dopady lidské činnosti na životní prostředí si postupně vybírají svou daň ve formě zvyšování průměrné teploty na planetě. V současnosti se již jedná o vědecky podložený fakt a předmětem debaty je nyní způsob, jak co nejefektivněji snížit negativní dopady klimatické změny na společnost, přírodu a hospodářství. Jak se k tomu ale staví česká společnost?**
- **Klimatická změna přispívá k právě probíhající environmentální krizi zahrnující sucho, degradaci půdy, vymírání biologických druhů či migraci. Ačkoliv se klimatická změna v budoucnu dotkne postupně všech, ve společnosti se stále objevují skeptické názory ohledně urgency a způsobu nutné reakce. Klíčem jsou ochota a priority jednotlivých aktérů. Jak ochotná je česká společnost řešit klimatickou změnu?**
- **Nejen v české společnosti se objevují dělící linie v debatě o klimatu. Vystává tedy otázka, jak výrazně je česká společnost rozdělena ve vnímání klimatické změny? Jedná se případně o téma, které by mohlo českou společnost sjednotit?**

Vnímání klimatické změny v současném kontextu a související dělicí linie

Řešení klimatické změny zůstává i nadále globální prioritou. Přestože rok 2020 přinesl celosvětovou pandemii koronaviru, která na čas změnila životy všech občanů, dle průzkumů je patrné, že klimatická změna je stále vnímána jako určující krize naší doby.

Důraz na potřebu řešit klimatickou změnu se ve veřejném prostoru stále zvyšuje. V nedávné době k tomu přispěly zejména školní stávky pro klima pořádané mezinárodním hnutím žáků a studentů *Fridays for Future*. Iniciativu tak převzali mladí lidé po celém světě, kteří požadavkem na razantnější opatření vytvářejí tlak nejen na politické představitele, ale rovněž na soukromý sektor.

Snahy o řešení změny klimatu mají ale své kořeny již v minulém století, kdy se díky vědeckým poznatkům dostala klimatická otázka do obecného povědomí. Zejména v posledním desetiletí pak postupně dochází k mobilizaci veřejnosti, která způsobila, že se změna klimatu stala důležitým politickým tématem na celosvětové, regionální i místní úrovni. Samotnou debatu nyní ovlivňují kromě vědeckých poznatků také politické a aktivistické názory.¹ Masově rozšířeným se stal laický skepticismus založený na ideologiích či pouhých pocitech.

S přesunem debaty o klimatické změně do veřejného prostoru došlo ke smísení debat na

odborné / vědecké, politické a laické úrovni. Ještě výraznější je ale generační přístup. Skrze výše zmíněné stávky za klima volají mladí po zásadní změně, jelikož právě oni mají být tou generací, kterou důsledky klimatické změny ještě výrazněji negativně ovlivní.

Další dělicí linie se vytváří mezi nízkopříjmovými a vysokopříjmovými skupinami. Ti, kteří mají na boj proti klimatickým změnám nejméně prostředků, budou zároveň těmi nejvíce zasaženými.² Vzhledem k tomu, že celosvětovou populaci chudých tvoří z velké části ženy, nachází se další dělicí linie mezi muži a ženami.

Co rozděluje českou společnost?

Podle výzkumu agentury STEM ze září 2019 se dělicí linie v debatě o životním prostředí v české společnosti teprve formují. Štěpení společnosti není tudíž ještě tak výrazné jako třeba v porovnání s otázkou migrace. Česká společnost si tudíž připouští, že zde existuje problém, ještě však intenzivně nehledá jeho řešení.³

Vlažný přístup k řešení klimatické změny dokládá i průzkum Eurobarometr z roku 2019, který odhalil, že více než polovina Čechů (52 %) neudělala v posledních 6 měsících nic, co by mohlo pomoci s bojem proti změně klimatu. V porovnání s průměrem EU je to o 15 % více.⁴

Tři čtvrtiny Čechů si v současnosti myslí, že změna klimatu je vážný problém. Významný rozdíl odhalili sociologové z agentury Behavio mezi Čechy a Češkami

¹ Stejskal, Libor, „Změna klimatu a její dopady: hlavní hrozba 21. století“, Ministerstvo vnitra České republiky, Working Paper 15/2012, dostupné na:

https://klimatickakoalice.cz/images/dokumenty/sbp_zmena_klimatu_a_její_dopady.pdf.

² Evropská komise, „Důsledky změny klimatu“,

https://ec.europa.eu/clima/change/consequences_cs.

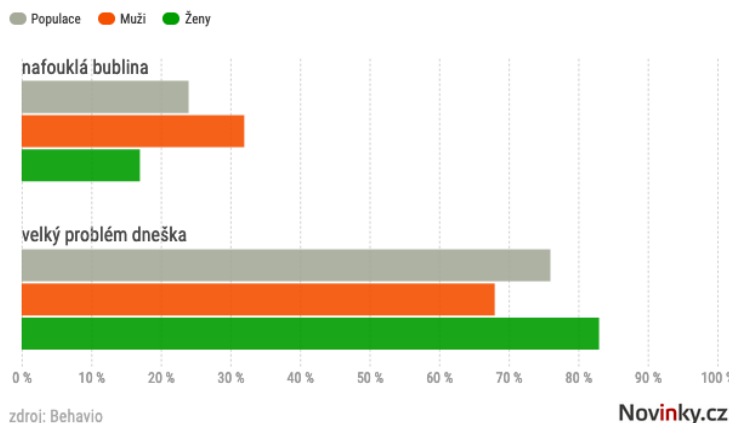
³ Kočí a Cibulka, „18 štěpících linií v české společnosti: podívejte se, co nás nejvíc rozděluje a co spojuje“, iRozhlas, 24.9.2019, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/spolecnost-nazory-postoje-tridy_1909240600_pek.

⁴ Evropská komise, „Special Eurobarometer 490, Climate Change, April 2019, Czechia“, https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/support/docs/cz_climate_2019_en.pdf.

– zatímco 83 % žen považuje změny klimatu za velký problém, mužů se k tomuto názoru kloní pouze 68 %. Výzkum agentury Behavio rovněž potvrdil, že mladí lidé do 24 let věku daleko častěji vnímají změnu klimatu jako důležité téma, s postupujícím věkem pak pocit závažnosti tématu klesá.⁵

Podle výzkumu si také 60 % lidí, kteří považují klimatickou změnu za nafouklou bublinu, myslí, že klimatická změna je následek přirozených procesů. Naopak většina, která považuje klimatickou změnu za problém dneška, jí přičítá lidské činnosti.

Změna klimatu je spíš:

Debaty o změně klimatu v EU a český přístup k Zelené dohodě pro Evropu

Ochrana životního prostředí a klimatu je podle průzkumu Eurobarometr důležitá pro 94 % evropských občanů.⁶ Stoupající tendenci zájmu o klimatickou politiku na čas zastavilo vypuknutí pandemie koronaviru. Obavy o útlum či zastavení snah ze strany EU však byly vyvráceny Evropskou komisí, která již během koronavirové krize potvrdila, že pokračuje v práci na dlouhodobých politických cílech zahrnujících jako jednu z hlavních priorit Zelenou dohodu pro Evropu.⁷ Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen dále po červencovém summitu EU potvrdila, že uzdravování evropské ekonomiky po pandemii bude „zelené“ a bude tomu odpovídat i rozdělení příslušného rozpočtu.⁸

Česká politická reprezentace však na rozdíl od představitelů mnoha jiných evropských států zůstává k tomuto směřování skeptická. Podle nového průzkumu agentury STEM v české společnosti ale převládá opačný názor. Podle 66 % Čechů je evropská snaha o zmírnění změny klimatu týkající se rovněž podpory efektivního využívání zdrojů, zabránění ztrátě biologické rozmanitosti a snížení znečištění, jasným přínosem pro ochranu české přírody a krajiny včetně zlepšení situace v boji proti suchu. Na druhou stranu s konkrétním pojmem Zelená dohoda, kterým se tyto evropské snahy zastřešují, se zhruba 70 % Čechů doposud nesetkalo.⁹

⁵ Mahdalová, Kateřina, „Změny klimatu jsou vážný problém, myslí si tři čtvrtiny Čechů“, Novinky.cz, 30. 8. 2020, <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zmeny-klimatu-jsou-vazny-problem-mysli-si-tri-ctvrtiny-cechu-40333673>.

⁶ Evropská komise, „Citizen’s support for Climate Action“, 2019, https://ec.europa.eu/clima/citizens/support_en.

⁷ Evropská komise, „Daily news 31/3/2020“, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEX_20_566.

⁸ Palata, Luboš, „Třetina rozpočtu EU na ekologii? Krajinu chtějí chránit i Češi“, Euractiv.cz, 27. 7. 2020, <https://euractiv.cz/section/klima-a-zivotni-prostredi/news/tretina-rozpoctu-eu-na-ekologii-krajinu-chteji-chranit-i-cesi-ukazal-pruzkum/>.

⁹ Ibid.

Přestože má obsah Zelené dohody v české společnosti 66% podporu, většina dotázaných se obává, že dohoda klima příliš neovlivní z důvodu, že EU je odpovědná jen za přibližně 10 % světových emisí skleníkových plynů.¹⁰ Češi se dále obávají, že opatření v rámci Zelené dohody negativně ovlivní český průmysl a dojde ke ztrátě pracovních míst. Tyto obavy má polovina Čechů.

V době vypuknutí koronavirové krize se od Zelené dohody česká vláda jasně distancovala. Andrej Babiš prohlásil, že bychom měli nyní „zapomenout na Zelenou dohodu a zaměřit se na koronavirus“.¹¹ V tom s předsedou vlády podle agentury STEM souhlasí 69 % českých občanů. Nesouhlasí však evropské instituce a ani lídři členských států, kteří se na červencovém zasedání Evropské rady shodli, že Zelená dohoda bude v jádru balíčku obnovy po koronavirové krizi a minimálně 30 % všech výdajů z něj půjde na klimaticky příznivá opatření.¹²

Je společnost opravdu rozdělená?

Odpověď zní: jak v čem. Velmi jasná shoda panuje na závažnosti problému klimatické změny. Přestože jsou zde rozdíly ve vnímání mezi muži a ženami nebo mladými a staršími lidmi, Češi se dokáží shodnout na tom, že klimatická změna je závažným problémem dnešní doby.

Na čem se česká společnost již neshodne, je jeho řešení. Nabídnutá Zelená dohoda z pera Evropské

komise má jen nadpoloviční podporu, což je stále velmi málo. Češi jsou v tomto ohledu k dohodě skeptičtí a mají pocit, že dohoda globální klima příliš neovlivní. Bojí se o český průmysl a pracovní místa.

S ohledem na fakt, že 70 % dotazovaných Zelenou dohodu nezná, můžeme předpokládat, že jejich obavy nejsou spojené s obsahovou stránkou dohody, ale svou roli zde může hrát i obecný skeptický přístup k EU jako takové. Přestože se podpora Unie v České republice zvedla na více než dvě třetiny (na základě průzkumu z roku 2019), stále je Česko považováno za nejvíce euroskeptickou zemi z Visegrádské čtyřky.¹³ Koronavirová krize tento skeptický postoj Čechů jen upevnila.

Má klimatická změna potenciál sjednotit společnost?

Klimatická změna jako téma má z důvodu všeobecné shody na závažnosti problému velký potenciál. Společnost tedy sjednotit určitě může. Základním problémem ale je, že lidé neví, jaká jsou nabízená řešení anebo jim nerozumí. Většina Čechů ani nezná nejambicióznější strategii pro boj proti změnám klimatu v EU, která konkrétní řešení nabízí. Zásadní je tedy zvýšit informovanost společnosti.

Zajistit pozitivní přístup společnosti k tématům týkajícím se životního prostředí a nabídnout možná řešení klimatické změny by měla především vláda. Více informovat o problémech spojených se změnou

¹⁰ Zajímej.se, „Nový průzkum STEM: Většina Čechů neví, co je Zelená dohoda a bojí se dopadů na ekonomiku. Chtějí ale problém řešit“, 18.8.2020, <https://zajimej.se/novy-pruzkum-stem-vetsina-cechu-nevi-co-je-zelena-dohoda-a-boji-se-dopadu-na-ekonomiku-chteji-ale-problem-resit/>.

¹¹ Hosnedlová, Pavla, „Kvůli koronaviru má Evropa zapomenout na klima, říká česká vláda. Nesmysl, brání se ekologové“, Euractiv.cz, 17. 3. 2020, <https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/news/kvuli-koronaviru-ma-evropa-zapomenout-na-klima-rika-ceska-vlada-nesmysl-brani-se-ekologove/>.

¹² Neuhoff a Lehne, „How 'green' the EU recovery is depends on member states“, 24.7.2020, <https://www.climatechangenews.com/2020/07/24/green-eu-recovery-depends-member-states/>.

¹³ Euractiv.cz, „Podpora EU v Česku stoupla, v rámci V4 je ale nejnižší“, 3. 6. 2019, <https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/news/podpora-eu-v-cesku-stoupla-v-ramci-v4-je-ale-nejnizsi/>.

klimatu mají za cíl i výše zmíněné studentské klimatické stávky, které dostaly téma klimatické krize do mediálního prostoru. Nyní je čas na to, aby byli lidé informováni o možnostech zelené obnovy po koronaviru.

Mnozí se nyní snaží přirovnat klimatickou krizi ke krizi koronavirové. Jaký dopad bude mít koronavirová krize na téma klimatické změny budeme moci zhodnotit až výrazně později. Co ale můžeme v současnosti pozorovat je dramatické snížení emisí skleníkových plynů během pandemie.¹⁴ Negativní dopady na ekonomiku jsou samozřejmě obrovské, ale zjistili jsme, že v případě bezprostřední krize je zásadní ústupek jediným řešením. V případě, že budou členské státy ochotny v některých případech výrazně přehodnotit své priority, lze obnovu po koronaviru spojit se zelenějšími řešeními prospěšnými nejen pro přírodu a hospodářství, ale i pro společnost.

Lucie Vinařská je absolventkou Mezinárodních teritoriálních studií (se zaměřením na EU) na Univerzitě Karlově a studentkou magisterského programu na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Absolvovala stáže v odboru politik EU při Ministerstvu zahraničních věcí ČR, na Stále misi ČR při OSN a v Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM. Dlouhodobě se zabývá přístupem ČR k ochraně životního prostředí v EU. V rámci praxe nyní působí v asociaci Zelený kruh.

Spolufinancováno v rámci programu Evropské unie „Evropa pro občany“

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací odpovídá výlučně autor. Publikace nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

 **HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG**
PRAHA

UNITED NATIONS
Informační centrum OSN v Praze

¹⁴ McGrath, Matt, „Climate change and coronavirus: Five charts about the biggest carbon crash“, BBC, 6. 5. 2020, <https://www.bbc.com/news/science-environment-52485712> .